

УДК 364-27-027.21-027.22(045)

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.1.24>

Інна ГОНЧАР

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, Черкаська обл., Україна, 20300

ORCID: 0000-0002-4316-8650

Вікторія ІСАЧЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, Черкаська обл., Україна, 20300

ORCID: 0000-0003-0224-1214

Бібліографічний опис статті: Гончар, І., Ісаченко, В. (2025). Адресна соціальна допомога: теоретичні та практичні аспекти. *Ввічливість. Humanitas*, 1, 182–188. doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.1.24>

АДРЕСНА СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

У статті висвітлено питання адресної соціальної допомоги як важливого інструменту соціального забезпечення населення. Акцентовано увагу на важливості надання адресної соціальної допомоги найбільш уразливим верствам населення, особливо внутрішньо переміщеним особам (ВПО), малозабезпеченим сім'ям та особам із інвалідністю в умовах сучасних криз. Мета дослідження полягає у комплексному аналізі адресної соціальної допомоги як інструменту соціальної політики. Особлива увага приділяється проблемам доступності соціальних послуг для окремих категорій громадян, зокрема тим, хто опинився за межами системи державної підтримки через недосконалість критеріїв визначення права на допомогу.

Проаналізовано сучасний стан фінансування соціальної сфери, розподіл видів соціальної допомоги та специфіку їх надання у 2024 році. Визначено основні ознаки адресності: спрямованість допомоги на найбільш нужденних, індивідуальний підхід, ефективне використання бюджетних коштів, а також забезпечення цільового характеру соціальних виплат.

Представлено практичний аспект використання методів для спрямування соціальної допомоги: оцінювання ступеню нужденності особи/домогосподарства (прямий та бальний методи); надання допомоги цільовим категоріям населення; самовідбір одержувачів адресної допомоги; призначення допомоги за географічною ознакою; призначення допомоги членам певних територіальних громад.

У статті також зазначено ключові недоліки адресної допомоги: ризик залежності від держави і знижена мотивація до саморозвитку; високі адміністративні витрати, які потрібні для визначення правомірності отримання допомоги; недостатня гнучкість у кризових ситуаціях, в разі раптових змін, коли потрібна швидка допомога широкому колу людей.

Ключові слова: соціальна допомога, адресна соціальна допомога, правові аспекти адресності, методи спрямування соціальної допомоги, соціальний захист, соціальні виплати, система соціального забезпечення.

Inna HONCHAR

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 2 Sadova str., Uman, Cherkasy region, Ukraine, 20300

ORCID: 0000-0002-4316-8650

Viktoriia ISACHENKO

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 2 Sadova str., Uman, Cherkasy region, Ukraine, 20300

ORCID: 0000-0003-0224-1214

To cite this article: Honchar, I., Isachenko, V. (2025). Adresna sotsialna dopomoha: teoretychni ta praktychni aspekty [Targeted social assistance: theoretical and practical aspects]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 1, 182–188. doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.1.24>

TARGETED SOCIAL ASSISTANCE: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

The article highlights the issue of targeted social assistance as an important tool for social security of the population. The emphasis is on the importance of providing targeted social assistance to the most vulnerable segments of the population, especially internally displaced persons (IDPs), low-income families and persons with disabilities in the context of modern crises. The purpose of the study is to conduct a comprehensive analysis of targeted social assistance as a tool of social policy. Particular attention is paid to the problems of accessibility of social services for certain categories of citizens, in particular those who have fallen outside the state support system due to the imperfection of the criteria for determining the right to assistance.

The current state of financing of the social sphere, the distribution of types of social assistance and the specifics of their provision in 2024 are analyzed. The main features of targeting are determined: targeting assistance to the most needy, an individual approach, effective use of budget funds, as well as ensuring the targeted nature of social payments.

The practical aspect of using methods for directing social assistance is presented: assessing the degree of need of a person/household (direct and point methods); providing assistance to target categories of the population; self-selection of recipients of targeted assistance; assigning assistance based on geographical grounds; assigning assistance to members of certain territorial communities.

The article also identifies the key disadvantages of targeted assistance: the risk of dependence on the state and reduced motivation for self-development; high administrative costs required to determine the legitimacy of receiving assistance; insufficient flexibility in crisis situations, in the event of sudden changes, when rapid assistance is needed for a wide range of people.

Key words: social assistance, targeted social assistance, legal aspects of targeting, methods of directing social assistance, social protection, social payments, social security system.

Актуальність проблеми. Сьогодні, в умовах глобальних криз, система соціального захисту стає важливим інструментом підтримки вразливих верств населення. Частина жителів України не має доступу до базових соціальних послуг через неспроможність системи цільової допомоги охопити всіх, хто її потребує. За даними Міжнародної організації з міграції, майже третина населення України потребує гуманітарної допомоги, а внутрішньо переміщені особи та особи, які повернулися, є одними з найбільш вразливих. Майже дві третини з 3,7 мільйона внутрішньо переміщених осіб в Україні були поза домівками більше двох років, і десятки тисяч людей продовжують залишати свої домівки щомісяця, тікаючи з прифронтових територій, насамперед на сході та північному сході України (IOM Aims to Aid).

Така ситуація спричиняє значний тиск на систему соціального забезпечення і вимагає адресності у наданні допомоги, яка спрямована на підтримку тих, хто перебуває за межею бідності або стикається з екстремальними ризиками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема адресної соціальної допомоги залишається надзвичайно актуальною для дослідників у зв'язку з соціально-економічними викликами, які постають перед Україною та її безпосереднім

впливом на зниження рівня бідності, забезпечення соціальної справедливості та покращення добробуту найвразливіших верств населення. Водночас ця тема не набула системного і ґрунтовного вивчення. Низка сучасних науковців зверталася до вивчення окремих аспектів теми: правовий аналіз адресності, як основи надання соціальної допомоги вивчали Божко Д., Чернета С. та ін.; основні теоретичні засади адресності стали предметом досліджень Ареп'євої О., Гвоздей Н., Гнатенко К., Дем'янишиної О. та ін.; адресну соціальну допомогу як складову соціальної політики розглядали у своїх працях Бондаренко С., Бугас С., Кудлаєнко С. та ін.; різні види соціальної допомоги представлені у дослідженнях Ігнатишин М., Ключко О., Миколук С., Недря К., Трубавіна І., Чередниченко О. та ін.

Мета дослідження – комплексний аналіз теоретичних та практичних аспектів адресної соціальної допомоги як інструменту соціальної політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. За даними Міністерства фінансів України, для надання соціальної допомоги населенню у 2024 році було спрямовано 183 млрд грн, що на 12,2 млрд грн більше, ніж у 2023 році. Наведемо рейтинг перших позицій різних видів соціальної допомоги, наданої у 2024 році,

у порядку зменшення обсягу виплат: допомога на проживання ВПО; субсидії на оплату ЖК послуг; допомога особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю; допомога малозабезпеченим сім'ям; пільги на ЖК послуги; допомога при народженні та усиновленні дитини – щомісячна частина; допомога на дітей, які виховуються у багатодітних сім'ях; допомога особам, які не мають права на пенсію та особам з інвалідністю тощо (Видатки на соціальну допомогу). Усі ці види допомоги є адресними, що свідчить про високий попит на адресну соціальну допомогу в Україні.

Соціальна допомога як інститут сучасної держави є фундаментальним механізмом, спрямованим на забезпечення мінімального рівня життєзабезпечення для тих, хто через об'єктивні обставини не може реалізувати свої потреби самостійно. Тарасенко В. (2014) зазначає, що соціальна допомога – це одна з форм матеріальної підтримки осіб, які опинилися у складній життєвій ситуації та майновий стан яких є нижчим від межі забезпеченості, визначеної законодавством (с. 122). Піскун К. (2013) трактує соціальну допомогу як систему заходів, що призначені для покращення матеріального стану окремих соціальних прошарків населення шляхом виконання відповідних соціальних програм та забезпечення діяльності мережі відповідних соціальних закладів. Якщо аналізувати українське законодавство – Закон України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» (2000 р.), Закон України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» (2004 р.), Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» (2001 р.), Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей – сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування» (2005 р.), Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» (2000 р.), Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (2014 р.) – то можемо зробити висновок, що соціальна допомога розуміється як грошові виплати, які отримують особи за рахунок Державного бюджету на підставах та умовах, чітко визначених законами України.

Клочко О. (2020) зауважує на тому, що надання соціальної допомоги реалізується на

трьох рівнях, залежно від кількісних показників охоплення громадян суспільства: макрорівень (передбачає соціальну політику міжнародного та загальнодержавного рівнів у сфері соціального захисту і розроблення стратегії із соціального забезпечення різних прошарків суспільства), мезорівень (спостерігається організація соціального забезпечення на рівні міністерств, відомств, організацій, установ, соціальних служб, фондів, як суб'єктів надання соціальної допомоги), мікрорівень (визначає форми та зміст інформування населення про документаційний супровід та правове забезпечення отримання допомоги) (с. 157).

Існують такі види державної соціальної допомоги відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» (2004 р.), Закону України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» (2001 р.): державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю; державна соціальна допомога на догляд.

Право на державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю мають: особи, які досягли певного віку та не мають права на пенсію; діти померлого годувальника; особи з інвалідністю, які не мають права на пенсію через інвалідність або державну допомогу у зв'язку з інвалідністю та постійно проживають на території України; іноземці та особи без громадянства, які переселилися з інших держав на постійне проживання в Україну, а також особи, що набули статусу біженця; малозабезпечені особи (ті, чий середньомісячний сукупний дохід за останні шість календарних місяців або два квартали, що передують місяцю звернення за призначенням допомоги, не перевищує прожитковий мінімум, визначений для осіб, які втратили працездатність).

Для визначення права на соціальну допомогу застосовується прожитковий мінімум для осіб, які втратили працездатність, встановлений на дату звернення законом на відповідний рік (Закон України «Про прожитковий мінімум» (1999 р.). У разі збільшення прожиткового мінімуму перерахунок соціальної допомоги здійснюється з дати встановлення нового розміру прожиткового мінімуму (або рівня забезпечення

прожиткового мінімуму – у випадках, визначених законом) (Державна соціальна допомога).

Найбільш поширеною формою надання соціальної допомоги є грошова, яка встановлюється як форма матеріальної підтримки та передбачає виплати готівкою. Відповідно до чинного законодавства, такий вид допомоги надається у зв'язку з: вагітністю та пологами; народженням дитини; усиновленням дитини; виплатами одиноким матерям; виплатами для дітей з інвалідністю та осіб з інвалідністю з дитинства; субсидіями; наданням грошової допомоги особам, які постраждали від стихійного лиха або техногенної катастрофи; допомогою особі, яка доглядає за хворою дитиною; допомогою по безробіттю; адресною допомогою для осіб з інвалідністю з числа внутрішньо переміщених осіб; іншими об'єктивними соціальними ризиками, що впливають на рівень добробуту громадян.

Менш поширеною формою надання соціальної допомоги є безготівкова. Це вид матеріальної підтримки, який передбачає зниження фінансових витрат особи: пільги на оплату вартості послуг і товарів; зменшення податкових зобов'язань; пільги по проїзду у громадському міському, міжміському транспорті тощо. Пільги можуть бути одноразовими або щомісячними, індивідуальними або сімейними.

Ще одним видом надання соціальної допомоги є використання спеціальних талонів, карток, які дають право отримати товар чи послугу безоплатно або зі зменшенням вартості.

Натуральна допомога є формою матеріальної підтримки, яка передбачає надання певних товарів без необхідності їх оплати в грошовій чи іншій формі. До таких видів допомоги належать: надання медичних препаратів та ліків тяжкохворим особам (замісна підтримувальна (імуннозамінна) терапія хворих на СНІД; замісна підтримувальна терапія наркозалежних (метадоном) тощо); надання продуктів харчування малозабезпеченим сім'ям, особам з інвалідністю та громадянам похилого віку; надання засобів санітарії та гігієни малозабезпеченим сім'ям, особам з інвалідністю та громадянам похилого віку; «пакунок малюка» тощо (Клочко, 2020).

Дещо змінює суть надання соціальної допомоги один важливий аспект – адресність. Розглядаючи зміст цього поняття, науковці наголошують на таких аспектах:

– це надання соціальної допомоги найбільш нужденним громадянам або сім'ям з урахуванням їхнього матеріального стану та середньомісячного сукупного доходу, що підтверджується відповідними документами і перевіряється в ході обстеження матеріального стану осіб, у тому числі їхніх доходів (Інформаційно-аналітичні матеріали, 2012, с. 26);

– сутність адресності полягає у забезпеченні підвищення доходу нужденних при мінімальних затратах та максимальній віддачі від витрачених засобів (Кудлаєнко, 2015);

– покликана підвищити ефективність соціальних програм і, тим самим, призвести до більшого скорочення бідності або, відповідно, збільшення соціального добробуту (Хандріх, Бетлій, 2008, с. 2);

– є професійною цілеспрямованою діяльністю, орієнтованою на конкретного суб'єкта (суб'єктів) отримання, конкретну проблемну життєву ситуацію (конкретний тип проблемних життєвих ситуацій), реалізацію конкретних інтересів суб'єкта отримання в проблемній життєвій ситуації (Тарасенко, 2014);

– це обов'язковість надання соціальної допомоги найбільш нужденним громадянам, сім'ям з урахуванням їх матеріального стану та середньомісячного сукупного доходу, що підтверджується відповідними документами і перевіряється у ході обстеження матеріального стану осіб (сімей) за місцем їхнього проживання. Таким чином, сутність адресності полягає у забезпеченні спрямування коштів тим громадянам, які їх потребують (Божко, 2024, с. 138).

Отже, на основі аналізу джерел можемо назвати такі ознаки адресної соціальної допомоги:

1. Орієнтація на тих, хто найбільше потребує допомоги з урахуванням матеріального стану та доходів особи.

2. Оцінка потреб та матеріального стану особи, відповідно наданих документів й обстеження.

3. Раціональність витрат, яка передбачає мінімальні затрати з боку держави при досягненні максимального ефекту від наданої допомоги.

4. Підвищення ефективності соціальних програм, які спрямовані на зменшення рівня бідності та підвищення соціального добробуту.

5. Індивідуальний підхід який передбачає роботу з конкретним отримувачем, його проблемною життєвою ситуацією та врахування його інтересів.

6. Цільове використання коштів через спрямування ресурсів саме тим громадянам, які їх найбільше потребують.

Ці ознаки визначають зміст адресної соціальної допомоги як ефективного інструменту державної підтримки, спрямованого на покращення добробуту найуразливіших верств населення.

Принцип адресності у соціальному забезпеченні можна відстежити у низці законів. Власне, у Законі України «Про соціальні послуги» (2019 р.) серед принципів надання соціальних послуг визначено індивідуальний підхід, який є основою адресної соціальної допомоги. Крім того, Кабінетом Міністрів України було прийнято постанову «Про надання щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» (2014 р.), яка також визначає засади надання такої послуги.

Для спрямування соціальної допомоги певним групам громадян використовуються численні методи. Автори більшості робіт, присвячених вирішенню проблем адресності, пропонують такий набір методів: оцінювання ступеня нужденності особи/домогосподарства (прямий та бальний методи); надання допомоги цільовим категоріям населення; самовідбір одержувачів адресної допомоги; призначення допомоги за географічною ознакою; призначення допомоги членам певних територіальних громад (Забезпечення адресності соціальної допомоги, с. 4). Зупинимося детальніше на практичних аспектах кожного методу:

1. Оцінювання ступеня нужденності особи/домогосподарства. Прямий метод передбачає визначення матеріального стану домогосподарства на основі офіційних документів (довідок про доходи, витрати, власність тощо). Для цього здійснюється збір офіційної інформації про доходи від податкових органів або роботодавців; перевірка витрат на підставі комунальних рахунків або кредитних історій; огляд майнового стану тощо. Бальний метод передбачає оцінювання за спеціальною шкалою (балами) за різними критеріями (рівень доходів, кількість дітей, наявність осіб з інвалідністю тощо). Після цього відбувається присвоєння балів за кожен критерій, встановлення порогового рівня для призначення допомоги.

2. Надання допомоги цільовим категоріям населення – це визначення конкретних груп, які мають право на допомогу автоматично. Зокрема, допомога надається пенсіонерам, особам з інвалідністю, багатодітним сім'ям або внутрішньо переміщеним особам (ВПО). Для цього використовуються дані реєстрів соціальних послуг для автоматичного нарахування виплат.

3. Самовідбір одержувачів адресної соціальної допомоги передбачає самостійну подачу заяви на отримання допомоги при відповідності певним критеріям. Для цього застосовують електронні платформи (наприклад, портал «Дія»). Після цього проводяться перевірки достовірності поданої інформації.

4. Призначення допомоги за географічною ознакою стосується громадян, які проживають у регіонах, постраждалих від криз або з низьким рівнем доходів. Пріоритетними визнаються зони фінансування (наприклад, регіони, що зазнали бойових дій або екологічних катастроф). Їхні мешканці автоматично включаються до програм допомоги.

5. Призначення допомоги членам певних територіальних громад – надання підтримки мешканцям конкретних громад за рішенням місцевих органів влади. Це здійснюється через місцеві програми соціальної допомоги, що враховують потреби громади, а також впровадження програм розвитку інфраструктури для окремих регіонів (Забезпечення адресності соціальної допомоги, с. 4–6).

На думку Гнатенко К. основна перевага адресної системи соціального захисту полягає, по-перше, у більш ефективному використанні наявних обмежених бюджетних коштів для надання соціальної допомоги найбільш незахищеним категоріям громадян; по-друге, більша частина таких коштів витрачається саме на бідних громадян. Відтак, адресуючи систему соціального захисту незахищених верств населення можна, з одного боку, суттєво збільшити здатність цієї системи забезпечувати соціальною допомогою і послугами саме тих, хто її дійсно потребує, а з іншого – унеможливити доступ до бюджетних коштів, передбачених для виплати державної соціальної допомоги і надання соціальних послуг, тим, кому вона не призначена. Це, у свою чергу, дасть змогу зменшити загальну вартість програм соціальної допомоги на державному та регіональному рівнях, що

є важливим чинником в умовах обмеженості фінансових ресурсів (Гнатенко, 2020, с. 72).

Разом з тим вважаємо що така система має й кілька недоліків:

– ризик залежності від держави, який полягає у тому, що коли допомога зникає при незначному збільшенні доходу, люди можуть уникати працевлаштування, щоб не втратити пільги, що знижує мотивацію до самодостатності та розвитку;

– високі адміністративні витрати, які потрібні для визначення правомірності отримання допомоги, детальної перевірки доходів та потреб, збір даних, моніторинг і боротьбу з шахрайством;

– недостатня гнучкість у кризових ситуаціях, в разі раптових змін, коли потрібна швидка допомога широкому колу людей.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Адресна соціальна допомога залишається ключовим інструментом боротьби з бідністю, особливо в умовах війни та міграційних криз в яких сьогодні перебуває Україна. Адресна соціальна допомога – це послуга, яка має адаптуватися до нових загроз: від технологічних ризиків до глобальних криз. Головна перевага адресності – раціональне використання бюджетних коштів, індивідуальний підхід у наданні соціальної допомоги. Проте в умовах масштабних криз (війна, пандемія) пріоритет мають гібридні моделі, що поєднують універсальні та цільові підходи, що може стати перспективою подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Божко Д.В. Правовий аналіз адресності, як основи надання соціальної допомоги. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Право»*. 2024. Вип. 37. С. 137–141.
2. Видатки на соціальну допомогу. URL: https://mof.gov.ua/uk/expenditures_on_social_assistance?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 19.02.2025).
3. Гнатенко К.В. Проблеми реалізації прав у сфері праці та соціального забезпечення. *Право та інновації*. 2020. № 2 (30). С. 70–75.
4. Державна соціальна допомога. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/derzhavna-socialna-dopomoga.html>. (дата звернення: 19.02.2025).
5. Забезпечення адресності соціальної допомоги за допомогою бального методу з'ясування ступеню нужденності заявників: огляд літератури. URL: https://cost.ua/content/uploads/2011/01/Proxu_Means_Testing_Overview_UKR.pdf (дата звернення: 23.02.2025).
6. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо реформування вітчизняної системи соціального захисту / Міністерство соціальної політики України. Луганськ : ДУ НДІ СТВ, 2012. 59 с.
7. Ключко О. Соціальна допомога в Україні: реалії, перспективи. *Соціально-політичний журнал*. № 4. 2020. С. 155–162
8. Кудлаєнко С.В. Адресна допомога як складова соціальної політики *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 5. URL: <https://surl.li/bxbpcf> (дата звернення: 20.02.2025).
9. Піскун К. Адресність соціальної допомоги як напрям покращення методики планування видатків соціального призначення. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2013. Вип. 1 (8). С. 212–221.
10. Тарасенко В.С. Поняття та види соціальних допомог. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 2 (том 2). С. 121–126.
11. Хандріх Л., Бетлій О. Принципи і способи функціонування адресної соціальної допомоги: рекомендації для України. Берлін/Київ, 2008, 18 с.
12. IOM Aims to Aid Two Million People in Ukraine in 2025 as War and Displacement Continue URL: <https://ukraine.iom.int/news/iom-aims-aid-two-million-people-ukraine-2025-war-and-displacement-continue> (дата звернення: 20.02.2025).

REFERENCES:

1. Bozhko, D.V. (2024). Pravovyy analiz adresnosti, yak osnovy nadannya sotsialnoyi dopomohy [Legal analysis of targeting as a basis for providing social assistance]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina, seriya «Pravo»*, 37, 137–141 [in Ukrainian].
2. Vydatky na sotsialnu dopomohu [Expenditures on social assistance]. Retrieved from: https://mof.gov.ua/uk/expenditures_on_social_assistance?utm_source=chatgpt.com [in Ukrainian].
3. Hnatenko, K.V. (2020). Problemy realizatsiyi prav u sferi pratsi ta sotsialnoho zabezpechennya [Problems of implementing rights in the sphere of labor and social security]. *Pravo ta innovatsiyi*, 2 (30), 70–75 [in Ukrainian].
4. Derzhavna sotsialna dopomoha [State social assistance]. Retrieved from: <https://www.msp.gov.ua/content/derzhavna-socialna-dopomoga.html> [in Ukrainian].

5. Zabezpechennya adresnosti sotsial'noyi dopomohy za dopomohoyu bal'noho metodu zyasuvannya stupenyu nuzhdennosti zayavnykiv: ohlyad literatury [Ensuring the targeting of social assistance using the scoring method of determining the degree of need of applicants: a literature review]. Retrieved from: https://cost.ua/content/uploads/2011/01/Proxy_Means_Testing_Overview_UKR.pdf [in Ukrainian].
6. *Informatsiyno-analitychni materialy shchodo reformuvannya vitchyznyanoi systemy sotsialnoho zakhystu* [Information and analytical materials on the reform of the domestic social protection system] / Ministerstvo sotsialnoyi polityky Ukrainy. Luhansk : DU NDI STV, 2012.
7. Klochko, O. (2020). Sotsialna dopomoha v Ukraini: realiyi, perspektyvy [Social assistance in Ukraine: realities, prospects]. *Sotsialno-politychnyy zhurnal*, 4, 155–162 [in Ukrainian].
8. Kudlayenko, S.V. (2015). Adresna dopomoha yak skladova sotsialnoyi polityky [Targeted assistance as a component of social policy Public administration: improvement and development]. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, 5. Retrieved from: <https://surl.li/bxbpcf> [in Ukrainian].
9. Piskun, K. (2013). Adresnist sotsialnoyi dopomohy yak napryam pokrashchennya metodyky planuvannya vydatkiv sotsialnoho pryznachennya [Targeted social assistance as a direction for improving the methodology for planning social expenditures]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava*, 1 (8) [in Ukrainian].
10. Tarasenko, V.S. (2014). Ponyattya ta vydy sotsial'nykh dopomoh [Concept and types of social assistance]. *Naukovyy visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, 2 [in Ukrainian].
11. Khandrikh, L., & Betliy, O. (2008). *Pryntsypy i sposoby funktsionuvannya adresnoyi sotsial'noyi dopomohy: rekomendatsiyi dlya Ukrainy* [Principles and methods of functioning of targeted social assistance: recommendations for Ukraine]. Berlin ; Kyiv [in Ukrainian].
12. IOM Aims to Aid Two Million People in Ukraine in 2025 as War and Displacement Continue. Retrieved from: <https://ukraine.iom.int/news/iom-aims-aid-two-million-people-ukraine-2025-war-and-displacement-continue>